

אגרת להארת דמותו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

מרן הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל

יעקב משה חרל"פ

בעיה"ק ירושלים תובכ"א

ב"ה ירושלים, ט"ז תמוז תש"ה לפ"ק

ידידי הנעים הרה"ג המפואר איש האשכולות מוהר"ר שמעון גליצינשטיין שליט"א.

חילו לאורייתא בזכותו להיות מבני היכלו של מאור עיני ישראל וגאוונו רבינו הרב זצוק"ל וזיע"א, בהיותו עצור בחו"ל לרגלי המלחמה הקודמת, שיצא מארץ ישראל לזמן עראי, שהזמינוהו להשתתף באסיפת גדולי ישראל שהיתה נועדה להיות על-ידי אגודת ישראל. רבות חשב וחיכה לתוצאותיה של ועידה זו. הוא יצא מארץ ישראל ביום י"ח תמוז תרע"ד, אחרי שעלה לירושלים לחונן את עפרה, לתנות את חורבנה במקום הקודש של כותל המערבי, והיה מלא תקוה כי יעלה בידו לשכנע את המון בית ישראל, על גדוליו ומנהיגיו, וכל אוכלוסיו, על דבר חיבת הקודש לארץ ישראל, לצאת מהגלות בעוד מועד, בטרם יפרשו הצוררים את ידם על מחמדנו, ולבנות ציון וירושלים על מבועי הקודש והמקדש.

אבל קדמתם המלחמה והופרעה כל העצה של האסיפה, ובקושי עלתה לו לצאת מגרמניה ולבא שווצריה, והיה שם איזה שנים בסט-גלין מתבודד באהלו, בוכה ומבכה על שבר עמנו בארץ ובחו"ל, עד כי נקרא כבוד ללונדון הבירה, והתנה ביניהם כי ישיבתו שמה לא תהיה אלא ישיבה ארעית כגר בארץ, עד האפשרות הראשונה לשוב לארץ ישראל. ואולם למחיה שלחו ד' שמה להציל כמה אוכלוסי ישראל, ביחוד הנודדים מרוסיה, ולשמה רבבות לבבות, לנחמם מהצרות האיומות שעברו עליהם לרגלי המלחמה הגדולה ההיא. ובעת שהיו זקוקים בלונדון להיחבא במרתפים, היה הוא בעצמו עומד על מפתני המקלטים ומעודד את לבבם שלא יפחדו מהרעמים והתותחים של האוירונים, וכולם כשראו אותו, היו בטוחים שלא יארע להם

1. מובאת באופן חלקי בספר שיחות-הראי"ה למו"ר הרב משה צבי נרי"ה זצ"ל, עמ' שמט.
2. "הרב גליצינשטיין, תלמיד-חכם ירושלמי מצוין בתורה ויראת שמים ובעדינות מידות, אשר בגלגולי המלחמה נתגלגל מארה"ק לאלכסנדריא של מצרים ומשם לאנגליא, וזכה להיות משמש בקודש ומוכיר של מרן הרב זצ"ל, בתקופת היותו בלונדון", מתוך הקדמת הרצי"ה לחוברת "מוכיר הרב" (ירושלים ה'תשל"ג), שכתב הרב גליצינשטיין אודות הראי"ה, ובה הרבה פרטים מעניינים על מרן הרב זצ"ל מתקופת לונדון. היה מזכירו של הרב בלונדון בקהילת "מחזיקי הדת". תשובה הלכתית מהראי"ה אליו: משפט-כהן סימן קלו (משלהי תמוז ה'תרע"ט, מעט לפני שוב הרב ארצה מגלותו הממושכת). מוזכר באגרות-הראי"ה אגרת תתמ, א'מו, א'עו, א'פג, א'פו, א'פט. מדברי הראי"ה מתברר שבתנוכה ה'תרפ"א כבר היה בארץ, ובח' אדר"א אנו אף מוצאים אותו כבר בירושלים עובד עם הראי"ה למען הסתדרות ירושלים.
3. בכ"ד בתמוז עוד כתב הרב אגרת מיפו - אגרת תרעד. אמנם, כנראה שנפלה שם איזו שהיא טעות, שכן תאריך זה חל באותה שנה בשבת.

כל און. ובידיו הטהורות הכניסם לתוך המרתף במתינות ושלות-רוח. ופעם אחת בליל יום הקדוש שהיה הקהל בבית בכנסת ונשמעו פעמיהם של האוירונים, רצו כולם לברוח מבית-הכנסת למרתף. חיוק הוא את לבכם ויאמר להם: אל תפחדו היו בטוחים כי נזכה אנחנו לנהוג בלילה זזה כבכל ליל יום-כיפורים בשירים ובתשבחות ובמזמורי תהלים, כנהוג בתפוצות ישראל, ולא יאונה שום דבר רע. ענו לו כולם, שאם גם הוא ישאר בבית-הכנסת, ישארו אף הם אתו. וכן היה, שהיו נעורים כל הלילה, והאוירונים עשו את שלהם, ועל בית-הכנסת לא עבר מאומה.

ואשרי למעלת כבודו כי זכה להתדבק ב"חקל תפוחין קדישין" במשך שהותו בלונדון. לו נאה לספר צדיק מה פעל שמה. והגם כי כל זה אינו אלא כטיפה מן הים מכל המון הטוב שהביא בשפע קדושתו, בכל זאת טוב יעשה מעלת כבודו אם לא ימנע הטוב לספר מעט מהרבה שראה בעיניו.

והאומנם כל הטובות הפרטיות שנעשו על ידו לאלפי יחידים - לבד פעולותיו הכבירות והרבות שפעל ועשה על שדה הכלליות - הם בבואה דבבואה מהאוצר הטוב והגורא שהיה גנוז בקרבו. כי באמת יסוד קומת הקדושה שלו הוא, שהיה כולו כללי, ולא היה בו שום חוש פרטי. ובשעה שהודקק ליחיד ולפרט, לא היה עולה כלל על דעתו כי עושה חסד עם פרט. כי בהשקפתו, בפרט היה רואה בעיני הבדולח שלו את כל הכלל כולו, שהפרט הוא חוליה ממנו. ולא היה צריך לכפות עצמו לזה על-ידי חשבונות, אלא כך היה מסיח לפי תומו שלו, שכל פרט הוא כלל. ולא זו בלבד שהפרט היה גדול אצלו כמו הכלל, אלא ראה את הפרט יחד עם הכלל ממש, כמו הבטה על איבר של אדם, שרואים יחד עם האיבר את האדם כולו, וכשמרחמים על האבר, אינה אלא רחמים על כל האדם.

ואף גם התיקון של כל יחיד ומילוי תפקידו בעולם שכל-כך מדובר על זה בספרי היראים, הנה אצלו לא היה כלל חשבון שכזה, ואף בלי שום התבוננות, לא ראה את עצמו ביחס של פרט, וכמוהו כן כל ישראל, הם אך כלל מוצק אחד. וכל-כך היה זה חקוק וטבוע בנפשו, עד שגם כשחלקו לו כבוד, לא התפעל ממנו, ולא היה צריך לדחוק עצמו שלא יגנה מן הכבוד, כי הלא הכבוד להכלל הוא, ואין לו בזה יותר מאחרים. וכשהיו מבקשים ממנו להתפלל עבור פרט, הנה יחד עם השתתפותו בצערו של הפרט, עמד לנגד עיניו כל הכלל, ונכלל בו צער הפרט בתוך צער הכלל, ובוה עצמו היה מביא את התשועה להפרט, מפני שהרים אותו לתוך הכלל, שנאמר עליו "א-ל כביר לא ימאס".

ואף גם בצער קרובי משפחתו לא היה מרגיש בהם יותר ממה שהרגיש באחרים, שכן בכל מבטו ובחוג ידיעתו לא היה נמצא מושגים של פרטים, כי אם כללים, ומה נפקא מיניה בינם לבין אחרים. ועוד יותר ראיתי, כי פעם אחת נחלה [אשה?] אחד מיוצאי חלציו, וכל המשפחה הומה, ובדקתי אחר רשימותיו שרשם אז, ומצאתי כתוב בערך לשון כזה: מה יש לעשות אם מרגישים בכל מה שפעל ד' טוב גמור, ואיך יש מקום לתפילה על הטוב שגומל ד' עמו. ופעם אחת אחד מיוצאי חלציו היה נדרש לתשועה, ורב גדול בחו"ל שהיה מקורב ליוצא חלציו ההוא, הצטער מאד מחוסר התשועה ההוא, וערך מכתב לכ"ק מרן הרב זצ"ל: שההוא מאמין באמונה שלמה שאם היה [=הראי"ה] מרגיש בויקוקה של הישועה ליוצא חלציו, והיה מעתיר בעדו, בודאי שהיה נענה מן השמים, והתשועה היתה כבר באה, אלא שמתוך עבודתו להכלל, הוא

מוסח דעת ממנו, ואינו פונה להעתיר בעדו, אף שאותו יוצא חלציו כל-כך אהוב עליו, אהבה בלי מצרים. אז בהשיגו את המכתב ההוא, שלח אחרי במיוחד, ואמר אלי בוז הלשון: אני מתפלא איך קלע הרב ההוא אל המטרה, ומה אעשה אם אין לי זיקה אל הפרט, וכל מעייני להכלל, ואך למלאת ענין המבוקש של הרב ההוא, הנני מוסר את ענין התפילה לכבודו, ובעל הרחמים לא ימנע מלהיות נעתר לתפילה שיתפלל כבודו לד' בלב ונפש. עד כאן דבריו אלי.

וכן הוא האמת, שכל מעייני היה להכלל ולצער השכינה, ובישבו בהתבודדות בסט-גלין, לא היה יכול להשקיס רעיונותיו והמית לבבו, עד שהיה פועל בצירו ושהוא נמצא בפועל ממש אצל הכותל המערבי, ושופך שיחו לפני ד', והדברים כמוסים עמדי. וכל-כך היתה נפשו עורגת לכותל המערבי, עד שנדר נדר שביום שובו לירושלים, לא יכנס לשום בית לפני שיבוא לכותל המערבי. וכן היה, שביום ג' אלו תרע"ט שעלה לירושלים, בקש מכל ההמון הגדול שיצא לקבל את פניו, שילכו לביתם ושהוא צריך לגשת למקום אחד קודם שיכנס לבית האכסניא שהכינו לו, ואני הלכתי אתו לכותל המערבי. בהגיעו להמבואות נתלבנו פניו, ומלמל: "מה ידירות משכנותיך ד' צבאות נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ד' לבי ובשרי ירננו לא-ל חי". ובבאו שמה, קרע קריעה, והתיפח בככי, ואמר בתפילתו: "מלוך על כל העולם כולו בכבודך. ומפני חטאינו. מלך רחמן". ומשם הלך לקבל פני גדולי העיר, ושב לביתו. והיה איזה פעמים שבאמצע הלילה אמר שרוצה לטייל, והסיב טיולו לצד העיר העתיקה, עד שהגיע פנימה, ואמר: כיון שהננו קרובים לכותל המערבי, הגה נגש שמה. ואחרי התיפחו בככיות הנ"ל "מלוך על כל העולם", "מלך רחמן" וכיוצא, חזר לביתו, ואמר: היה לנו טיול טוב.

הוא היה אומר, שמלבד עצם קדושת ירושלים, ביתוד לפנים מהחומה, כמבואר בפרק א דכלים בעשר קדושות, יש עוד שלושה דברים הממשיכים אותו לירושלים, ואלו הן: הכותל המערבי, ובית-הכנסת הגדול דחורבת רבי יהודה החסיד ז"ל, והתלמוד-תורה ד"עץ חיים".

מתוך יחושו להפרט מצד הכלל שבו, לא נשא בלבו שום תרעומות על כל מי שהציק לו, אף על המחרפים ומגדפים. פעם אחת במסיבה לכבודה של הנחת אבן-פינה, העיו אחד נגדו ברבים, ויקם שאון גדול, ודחו את המעיו לחוץ, ומתוך הסערה וההפרעה שהפריע המעיו, הגיע הדבר לידי המשטרה ואסרה את המעיו ההוא. הרב לא ידע מזה, וכששב הרב לביתו ונדודע לו כי אסרו את המעיו, צווח ואמר: "אוי לנפשי שעל ידי סובל אחד מישראל", וירץ תיכף לטלפון לבקש בעדו שישחררוהו, ולא נח עד שידע ששחררוהו.

בבחינתו זו שהיה כולו כללי ולא פרטי, עלה על כל בני דורו, משכמו ולמעלה, גבוה מכל העם, ואין פלא שלא יכלו לעמוד על סודו. אכן איש אלוקים קדוש היה בתוכנו, ואשרי להדור שהיה שרוי בתוכו.

4. מפי הרב יוסף לייב זוסמן זצ"ל ששמע מפי הגרי"מ חרל"פ זצ"ל שמענו כי מדובר היה במרן הרב צבי יהודה זצ"ל אשר לא נפקד בזרע של קיימא, וחוננו הרב יהודה ליב הוטנר זצ"ל, ביקש עליו בפני הרב. (הערת ר' אורן יעקב משה עטיה הי"ו).